

Fråga om tillämpningen av rättegångsbalkens bestämmelse om förbud mot fotografering i rättssal

Anmälan

I en anmälan till JO uppgav AA att han vid ett besök vid Kalmar tingsrätt den 1 november 1999 fått beskedet av lagmannen BB att det inte var tillåtet att fotografera in i en rättssal från korridoren utanför och inte heller in genom ett fönster. Denna tolkning av lagen hade enligt AA inte redovisats av någon annan tingsrätt. AA gjorde gällande att BB:s tolkning var felaktig samt begärde att JO skulle utreda om BB hade begått tjänstefel.

Utredningen

Kalmar tingsrätt anmodades att komma in med ett yttrande över vad AA hade anfört i sin anmälan.

Som remissvar inkom tingsrätten med ett av lagmannen BB avgivet yttrande till vilket hade fogats en kopia av ett brev från tingsrätten till AA.

I yttrandet anfördes bl.a. följande.

Såsom framgår av kopia av brev från mig till AA blev jag 1999-11-01 på väg till lunch uppfångad av bland andra AA utanför tingsrättens rättssalar och tillfrågad om min syn på rättegångsbalkens bestämmelser om förbud mot fotografering i rättssal. Frågan gällde närmare huruvida det var tillåtet att stå i dörröppningen till en rättssal och fotografera in i rättssalen sedan målet påropats. Jag har inget minne av att diskussionen även gällde tillåtligheten av att fotografera in genom ett fönster. Jag delgav AA den uppfattning som framgår av handlingarna, d v s att företeelsen strider mot fotograferingsförbudet och är störande. Sett utslutande till AA:s anmälan har saken således inte anknytning till ett visst konkret fall utan utgör ett allmänt uttalande från min sida om min inställning till hur viss lagstiftning bör tillämpas. --

AA:s frågor till mig har emellertid förmodligen anknytning till en incident som hade inträffat tidigare samma dag under huvudförhandlingen i ett uppmärksammat brottmål --. Sedan målet efter en paus på nytt påropats och parter och samtliga åhörare intagit sina platser höll någon upp dörren till rättssalen för en TV-fotograf -- för mig obekant vem -- som fotograferade in i rättssalen mot den tilltalade. Jag uppmanade vederbörande att sluta fotografera och stänga dörren, vilket genast åtlöddes.

I 5 kap. 9 § rättegångsbalken stadgas att fotografi inte får tas i rättssalen. I motiven till bestämmelsen (NJA II 1943 s. 63) anges att fotografering i rättssalen i allmänhet verkar störande på förhandlingarna och kan, då det gäller tilltalad i brottmål, vara ägnad att utsätta denne för ett onödigt lidande. Detta gäller enligt min mening självfallet oavsett om fotografen står inne i själva rättssalen eller omedelbart utanför tröskeln till rättssalens dörr och fotograferar. Bortsett från reglerna om fotograferingsförbud är ett dylikt beteende utomordentligt störande på förhandlingen eftersom parters och andras uppmärksamhet så småningom kommer helt eller delvis att riktas mot fotografen och i princip omöjliggör att förhandlingen kan slutföras. Ett tillåtande av fotografering på angivet sätt – vilket i så fall innebär att rättssalens dörr måste hållas öppen under förhandlingen eller till och från öppnas – skulle innebära ett hinder när det gäller att genomföra muntliga förhandlingar i domstol.

I ett beslut den 10 november 2000 anförde *chefsJO Eklundh* bl.a. följande.

Bedömning

Bestämmelser om offentlighet och ordning vid domstol finns i 5 kap. rättegångsbalken (RB). I kapitlets 9 § föreskrivs bl.a. att det ankommer på ordföranden att upprätthålla ordningen vid rättens sammanträden och meddela de föreskrifter som behövs. Det sägs vidare i paragrafen att fotografi inte får tas i rättssalen. Den som stör en förhandling eller fotograferar i rättssalen kan enligt 9 kap. 5 § RB ådömas penningböter.

I förarbetena till 5 kap. 9 § RB anförde Processlagberedningen bl.a. följande (NJA II 1943 s. 63).

Fotografering i rättssalen verkar i allmänhet störande på förhandlingen och kan, då det gäller tilltalad i brottmål, vara ägnad att utsätta denne för ett onödigt lidande. Med hänsyn härtill och för att undgå ojämnhet i tillämpningen har i första stycket tredje punkten stadgats ovillkorligt förbud mot fotografering i rättssalen. Tydligt är emellertid, att stadgandet avser förbud mot fotografering endast under pågående förhandling. – – –

Frågan om fotograferingsförbudet har senare varit föremål för överväganden i en proposition med förslag till ändringar i rättegångsbalken m.m. (prop. 1979/80:87 s. 12). I propositionen konstaterades att förbudet i 5 kap. 9 § RB mot fotografering i rättssalen var välgrundat och fyllde en viktig funktion från såväl integritetsskydds- som ordningssynpunkt. Förbudet, som uppgavs avse endast fotografering under själva förhandlingen och gälla även elektronisk bildupptagning såsom vid inspelning för TV, ansågs väl avgränsat. Det konstaterades vidare att det inte hade framkommit något som pekade på ett behov av ändring med följd att dåvarande ordning borde behållas.

Jag finner inte skäl att i detta sammanhang uttala mig om annat än i vad mån BB:s åtgärd att uppmana TV-fotografen att upphöra att fotografera in i rättssalen var rättsligt grundad.

Som framgår av det föregående har bestämmelsen om förbud mot fotografering i en rättssal tillkommit i första hand för att förhindra att det förekommer några störande moment under en domstolsförhandling. Som likaledes framgår har man vid bestämmelsens tillkomst också vägt in integritetsaspekter.

En förutsättning för att bestämmelsen om fotograferingsförbudet skall vara tillämplig är att en förhandling har inletts. När en förhandling pågår är det givetvis lika störande om fotograferingen sker inne i rättssalen som om den sker från en korridor utanför in genom en öppen dörr till rättssalen. Regeln om fotograferingsförbud måste därför rimligen tolkas så att den träffar även situationer av sistnämnda slag.

I det av BB åsyftade fallet hade förhandlingen uppenbarligen påbörjats men avbrutits för en paus. Fotograferingen ägde sedan rum efter det att parter och åhörare efter pausen intagit sina platser och förhandlingen skulle återupptas. BB:s åtgärd att i detta läge uppmana fotografen att sluta att fotografera kan på intet sätt kritiseras.